

Interview

Waar moeten we naartoe met de stad Vlaanderen?

Diederik Vandendriessche

Uit de laatste verkiezingsuitslag blijkt dat Groen! (opnieuw) goed scoort in de steden en daarmee het verloren terrein van de vorige federale verkiezingen grotendeels heroverd heeft. Vlak voor de verkiezingen van 13 juni had Oikos een gesprek met dé Vlaamse specialist inzake stadsproblemen en verstedelijking, sociaal geograaf Chris Kesteloot (KU Leuven). Met hem gingen we na welk ruimtelijk beleid het stedelijk gebied Vlaanderen in de toekomst dient te ontwikkelen.

Oikos: Als we kijken naar het politieke verhaal van de stad in Vlaanderen, welke tendensen zijn dan merkbaar?

Kesteloot: “We bevinden ons momenteel in een maatschappelijke en economische periode waarin stad en stedelijkheid relatief centraal staan. Misschien beseft men langzamerhand in Vlaanderen dat de troeven voor de toekomst in de steden liggen. Maar op politiek vlak doet vooral het Vlaams Blok het goed in de grote Vlaamse steden en als de stad gered wil worden van extreem-rechts, moet er toch iets met die stad gebeuren. Het laatste element – de opmars van het Vlaams Blok – heeft chronologisch eerst plaatsgevonden, dat zagen we al op het einde van de jaren tachtig. Het eerste gegeven is recenter: de belangstelling voor de stad als een plaats waar economische en sociale vooruitgang kan worden geboekt door alle lagen van de bevolking.”

Oikos: Binnen die sociologische lagen zien we op de eerste plaats een specifieke groep jongeren die zich in de stad vestigt. Maar de gemiddelde Vlaming lijkt toch nog steeds antistedelijk.

Kesteloot: “Dat kan je verklaren vanuit het probleem van elitevorming in Vlaanderen. Niet alleen gaat het totale opleidingsniveau er in Vlaanderen op vooruit – via de democratisering van het onderwijs -, maar tegelijk zitten we nu ook met een generatie die geen pionier meer is in de intellectuele wereld na het hoger onderwijs. De meeste mensen van mijn generatie – mensen die nu vijftig zijn – die aan universitaire studies of een hogere opleiding begonnen, hadden meestal ouders uit de lagere middenklasse of uit de groep van de kleine zelfstandigen. Soms kwamen ze zelfs uit landbouwersgezinnen, zodat het vanuit het gezin een grote sprong voorwaarts was om naar de universiteit te mogen gaan. Nu hebben we een generatie studenten van wie de ouders zelf hoger opgeleid zijn. Daardoor geraakt de opvoeding gekleurd met nieuwe culturele elementen en dat vindt zijn weerslag in de manier waarop men naar de wereld kijkt. Ik denk echt dat de meest nieuwsgierige en de meest creatieve jongeren inzien dat de reproductie van de levensstijl van hun ouders, inclusief de woonplaats - namelijk leven in een verkaveling -, heel wat minder boeiend is dan leven in de stad. Voor die groep jongeren zijn regionale

steden als Leuven of Brugge onvoldoende. Het moet op zijn minst Gent of Antwerpen zijn. Maar eens men geproefd heeft van Brussel, wil men zeker niet meer terug naar een provinciestad. En daarin hebben ze gelijk, want Brussel is de enige echte wereldstad in Vlaanderen, waarbij Antwerpen of Gent uiteindelijk ook niet meer dan provinciesteden zijn.”

Stedelijke diversiteit versus suburbane uniformiteit

“De aantrekkingskracht van de stad staat ook niet los van nogal diepe economische veranderingen. We zitten nu vooral in een flexibele economie en de economische groei is precies geworteld in die flexibiliteit. Er moeten voortdurend nieuwe marktniches gevonden worden, waarop een flexibele productie kan inspringen en het gepaste product op de gepaste plaats in de gepaste hoeveelheid kan creëren. Diversificatie van levensstijlen betekent eigenlijk nieuwe afzetmarkten creëren voor de economie. Vanuit het gezichtspunt van een huishouden of van een single, impliceert dat een leven vol veranderingen, terwijl je vroeger naargelang je persoonlijke positie een job en een huis voor je leven had. Dat is nu allemaal veel flexibeler omdat je regelmatig van levensstijl verandert. Dat betekent ook leven met onzekerheid: echter niet alleen met vervelende onzekerheid, ook met aangename onzekerheid, want verandering is soms verfrissend. Daarentegen brengt het zich nestelen in de levensstijl van de ouders – zich vastklinken aan een woning die terugbetaald moet worden gedurende 25 jaar – een grote fixatie met zich: meestal gaat het dan om een suburbane plaats waar je noodzakelijkerwijs een auto moet hebben om de kinderen naar school te voeren, om zelf naar je werk te gaan, om je boodschappen te doen... Dat wringt, niet voor iedereen uiteraard, maar voor een bepaald aantal mensen wringt dat: op basis van die plezierige onzekerheid kiezen zij de meest plezierige plaats om te gaan wonen en werken en dat is dan ook weer de stad, want daar is de huurmarkt het grootst, daar is het aanbod aan levensstijlen het grootst en daar is het aanbod aan verschillende jobs het grootst. Het kan zijn dat voor een deel van die mensen de stad een tussenstation zal zijn, dat ze een tijdlang daarin meedraaien en dat ze, eens ze kinderen hebben, toch terugvallen in de vroegere levensstijl, voor anderen kan het misschien wat langer duren.

Het lijkt een beetje op de patronen in de huishoudens. Na de economische emancipatie van de vrouw is het typische huishouden met vader die gaat werken en moeder die voor de kinderen zorgt uit elkaar gevallen, met als gevolg een toename aan echtscheidingen. Op het niveau van de ruimtelijke keuze speelt zich precies hetzelfde af: het vaste patroon is aan het wegsmelten en dan is de stad de plaats waar je het beste aan de bak komt.”

De leefbaarheid van de stad voor een gezin met kinderen is inderdaad een belangrijk issue. Zie je daar positieve trends?

Kesteloot: “De invulling van het begrip leefbaarheid is volgens mij zeer cultureel bepaald.. Ik heb drie kinderen, wij hebben gedurende tien jaar in het centrum van Brussel gewoond. Ik had maar een tuintje van 50 vierkante meter, dat was meer dan genoeg. Ondertussen ben ik een jaar naar Italië geweest en hebben we daar een jaar in een appartement gewoond. Daarna zijn we teruggekomen en nu leven we ook in een huis zonder tuin. Dat creëert geen enkel probleem voor de kinderen. Als ze klein zijn, ga je naar een park en als ze groter zijn, wonen ze graag in de stad want daar hebben ze alles in handbereik. Ga je naar Zuid-Europese steden, dan zie je als

normale woonvorm voor de overgrote meerderheid van de stedelijke bevolking – dus ook voor gezinnen met kinderen – een appartement in een zeer dichtbevolkte wijk in de stad en dat gaat perfect. Wat er bij ons gebeurt, is dat de overgrote meerderheid van de bevolking, de middenklasse dus, die uit de stad verdwenen is, het constant over de leefbaarheid van de steden heeft en stelt dat men zijn auto daar moet kunnen parkeren – liefst veilig - en men daar groen rond zich moet hebben. Men zegt dus: “Ik wil wel naar de stad terugkeren voor zover ik de stad omvorm tot een soort buitenwijk.” Dat gaat dus niet. Men moet inzien dat de prototypische attitudes van de buitenwijken geen absolute waarden zijn, maar dat er vele plaatsen zijn op de wereld waar kinderen op een totaal andere wijze leven. Dat kan ook in onze steden. In het andere geval probeer je de suburbane leefwereld in de stad te brengen. Ten eerste is dat de facto onmogelijk en mocht het dan toch mogelijk zijn, dan zou je de stad op die manier kapot maken. Dan creëer je uniformiteit in plaats van diversiteit in de stad.”

Oikos: Het probleem dat door de middenklasse als ‘leefbaarheid’ wordt omschreven, stelt zich dus niet volgens u? Zijn er dan geen ‘leefproblemen’ in de stad?

Kesteloot: “Uiteraard wel. Ik denk dat de stad vooral geconfronteerd wordt met sociale problemen. Kijk naar de werkloosheidscijfers in de steden. In Brussel is één op de drie jongeren werkloos. Dat is natuurlijk het resultaat van verwaarlozing van verschillende binnenstedelijke buurten over de generaties heen. De migranten zijn daar net voor de economische crisis komen wonen, terwijl het migrantenproject op de eerste plaats een project van opwaartse sociale mobiliteit was. Zij hebben gewoon pech gehad, ze waren amper een paar jaar aanwezig of de crisis brak uit. Daardoor zijn zij moeten overstappen van het statuut van laaggeschoolde en laagbetaalde arbeiders die probeerden op te klimmen in de maatschappij, naar het statuut van werklozen. Hun kinderen zijn daarvan het slachtoffer geworden. De eerste groepen migranten – Italianen, Spanjaarden, Grieken – zijn in het begin van de jaren zestig gekomen. Vijftien jaar lang hebben die ouders een job gehad en kunnen werken – hard labeur! – en hebben zo voor de toekomst van hun kinderen gezorgd. De tweede generatie van die Zuid-Europese groep migranten heeft net de tijd gehad om op te klimmen in de maatschappij, zodat je die culturen niet meer terugvindt in de concentratiebuurten. Zij leven in andere buurten.

De Turken en de Marokkanen zijn op het einde van de jaren zestig, begin jaren zeventig gekomen en die hebben nooit de tijd gekregen om een sociaal-economische basis uit te bouwen of hetzelfde aan hun kinderen te geven. Op het moment dat de economie in elkaar stuikt, krijg je stadsbuurten waar werkloosheid de norm wordt. Bovendien zit je met een politieke constellatie die schandalig slecht is: overall in Vlaanderen en Brussel heb je politici die zeggen dat die pechgeneratie probleemjongeren zijn en dat ze die probleemgeneratie liever kwijt dan rijk zijn. Als je daar als jongere constant op gewezen wordt, krijg je elke keer een klap in je gezicht. Wat is je houding dan tegenover de maatschappij? Dat creëert wrijvingen, dat creëert spanningen, dat creëert rellen. En ik zou bijna zeggen: laten we de rellen verwelkomen, dat zijn de enige momenten dat het beleid reageert en een beetje in de goede richting geduwd wordt. Het is nog altijd geen echt project waar de politieke klasse een visie over heeft, neen, het beweegt alleen als men met de feiten geconfronteerd wordt en tegenover de feiten moet gaan reageren. Het gaat hier

echt om een sociaal drama dat alles van doen heeft met scholing en tewerkstelling en dat maatschappelijk niet erkend wordt. Maar binnen twee generaties, dus binnen een jaar of veertig, zullen dat de autochtonen van de steden zijn omdat de Belgen hun kinderen in de periferie laten opgroeien in plaats van in de stad.”

Paard van Troje

Tegelijkertijd zien we dat het Vlaams Blok enorm hoge scores haalt in die probleemwijken, vooral omdat de oudere bewoners van die wijken zich niet langer goed voelen in de stad. Wat is er met die oudere stedelingen aan de hand? Hen kan toch moeilijk een antistedelijke mentaliteit verweten worden aangezien ze in de stad opgegroeid zijn en heel hun leven in de stad gewoond hebben?

Kesteloot: “Bekeken vanuit de politieke constellatie in relatie met de problematiek van stedelijkheid is het Vlaams Blok een zeer gevaarlijke partij. Eigenlijk is het een soort paard van Troje in die zin dat het een partij is die zijn electorale bastions in de steden heeft, maar als je naar het programma van het Vlaams Blok kijkt, zie je dat het juist een antistedelijke partij is met het meest onvoorstelbaar antistedelijke programma omdat het juist de kracht van de steden wil verbieden, namelijk de diversiteit en de migratie. Steden zijn altijd bevolkt geweest door migranten en in het kader van de mondialisering is het migratieveld van de steden internationaal geworden. Dat maakt juist de slagkracht uit van de steden.

Ook op economisch vlak zie je dat. Het meest karikaturale is hier ook weer de Brusselse situatie. Het Vlaams Blok probeert al jaren om de meerderheid in het Vlaamse kiescollege in Brussel te verkrijgen om daarna de instellingen te blokkeren en vervolgens een doorbraak te forceren op federaal vlak. Maar kijk je naar hun programma, dan willen ze van Brussel gewoonweg een ‘boerengat’ maken. Ze willen de Belgische instellingen kwijt, maar die hoofdstedelijke functie maakt 15 tot 20 procent van de werkgelegenheid in Brussel uit. Ze willen ook de Europese instellingen kwijt, dat is nog eens 15 procent. En de Franstaligen mogen blijven, maar op basis van de eisen die aan hen gesteld worden. Tel dat alles op en je zit met een beleid dat tegen de meerderheid van de Brusselse bevolking in zou druisen. Economisch gezien willen ze bijna 40 procent van het bruto regionaal product uit Brussel weg om de Brusselaars te ‘redden’, zoals zij het noemen. Dat is het programma van het Vlaams Blok in Brussel: Brussel op economisch vlak 40 procent kleiner maken dan het nu is en daarmee dan de problemen van de ‘arme Vlaamse Brusselaar’ oplossen! Dat is dus zeer antistedelijk: ik vind dat een aspect van het Vlaams Blokprogramma dat te weinig wordt belicht. Is het nu echt niet mogelijk om in eenvoudige termen aan de mensen uit te leggen dat, indien ze als stedeling voor het Vlaams Blok stemmen, ze eigenlijk tegen zichzelf stemmen?

Vanuit het oogpunt van de mensen die op het Vlaams Blok stemmen, is er een sneeuwbal-effect, of beter nog, een slingereffect aan de gang. Naarmate die partij scoort, wordt het idee om over te stappen van de traditionele partijen waarvan je dacht dat ze jouw belangen verdedigden, naar het Blok dat ‘nu eens echt zegt wat je denkt’, veel meer aanvaardbaar. Als zoveel mensen het doen, waarom zou je het dan ook niet doen? Met een slingereffect bedoel ik dat het een partij is die op sommige momenten zeer radicaal is en haar ware gelaat toont, maar op andere

momenten zich het aureool aanmeet van een democratische partij. Als je een klein beetje de geschiedenis van de fascistische partijen van voor de tweede wereldoorlog kent, doorzie je ook dat constante liegen via de verschillende maskers die ze opzetten, waarmee ze hun achterban proberen te vergroten.

Vanuit het oogpunt van de bevolking zelf, zien we dat het Vlaams Blok er in het begin naar gestreefd heeft om een Antwerps electoraal bastion te creëren en dat ze goed scoorden in buurten waar de maatschappelijke ontreddeering het grootst was. Dat was niet mogelijk in kleine steden, want daar dringen economische veranderingen minder snel door, en dat was ook niet mogelijk in Brussel, want daar zijn zulke buurten bijna volledig migrantenbuurten geworden, met 80 tot 90 procent migranten, die totnogtoe geen stemrecht hadden. Vijf procent van de Belgen die daar nu wonen, zijn ofwel mensen die snel zullen verdwijnen omdat ze oud zijn en verknocht zijn aan die buurten, ofwel zijn het mensen die ervoor kiezen om daar te gaan wonen omdat ze sympathie hebben voor de migranten en dus niet voor het Blok stemmen. In Antwerpen gaat het echter om buurten waar de verhouding allochtonen en autochtonen ongeveer fifty-fifty is, of zelfs 60-40 procent in het voordeel van de Belgen. Die Belgen hebben in de loop der jaren een zeer zware druk gevoeld van de economische veranderingen: de haven verschuift altijd maar naar het noorden en handenarbeid is daarin hoe langer hoe minder belangrijk. Er is sprake van een proces van technologische opwaardering van de havenactiviteiten. De klassieke havenarbeider valt daarbij uit de boot. En dan krijg je een soort wanhoopsracisme, racisme als wanhoopsstrategie, in de trant van: 'al die vreemdelingen zitten hier, sommigen hebben een job, ik niet, zij mogen ook bij het OCMW aankloppen en wij krijgen al niet veel geld en zij krijgen ook nog een sociale woning.' En zo staan ze in competitie met elkaar voor het verwerven van de reddingsboei die door de overheid wordt aangereikt. Daarbij geldt het principe: 'liever ik dan mijn buurman.' Als de buurman daarenboven een andere kleur heeft en een andere afkomst heeft, dan is het nog gemakkelijker om een criterium te vinden en te zeggen, 'eerst ik en dan hij': het fundament van racisme. Dat gegeven was in die Antwerpse buurten het grootst en ook de solidariteit binnen de verschillende sociale groepen was er zeer sterk achteruitgegaan. Dat waren de buurten in heel Vlaanderen waar het aantal alleenstaanden en mensen met weinig sociale contacten het grootst was. Daar is het Vlaams Blok begonnen. Op basis van die situatie heeft het Vlaams Blok zich geprofileerd als een racistische partij omdat dat thema succes opleverde. Het extreemrechtse gedachtegoed van het corporatistische Vlaanderen is een beetje opzijgeschoven. Vooral de kaart van veiligheid en van migranten werd uitgespeeld."

Lusten, maar geen lasten

"Die formule wordt geëxporteerd naar andere buurten en vindt ook aanhang bij de middenklasse. Waar je het éne wanhoopsracisme zou kunnen noemen, zou je het andere distantiëringsracisme kunnen noemen. Vooral voor de middenklassers die buiten de stad wonen, is dat concept zeer relevant. Dat zijn mensen die een hele week diensten en voorzieningen in de stad gebruiken – omdat ze daar werken en winkelen, omdat ze daar hun kinderen naar school sturen, omdat ze daar naar de cinema gaan – maar hun belastingen in Brasschaat of Sint-Job-in-'t-Goor betalen. Ze kennen de lusten van de stad, maar ze moeten niet betalen voor de lasten van de stad. Naarmate de sociale spanningen in de stad vergroten, komen zij voor de keuze

te staan. Ofwel ben je op een of andere wijze solidair met de mensen die in de stad met problemen zitten: 'omdat wij allemaal partners zijn en hetzelfde kapitaal (sociaal, cultureel,...) van de stad gebruiken, kunnen we daar beter samen aan werken en er samen op een rechtvaardige wijze voor betalen', wat dus wil zeggen dat de middenklasse betaalt voor de armen in de stad. Ofwel reageer je egoïstisch. Dan krijg je die distantiëringsreflex en weiger je medewerking aan een maatschappij waarin de rijkere regelmatig met de armere wordt geconfronteerd. Dan krijg je een repressieve stad die kiest voor 'meer blauw op straat' en waarschuwt voor 'die kut-Marokkaantjes als je in de stad gaat werken of winkelen. Dat is het discours van veiligheid.

De onveiligheid is nochtans niet enorm toegenomen. Het gaat erover wie wel en wie niet mag meedoen in de maatschappij, wie door wie moet worden gecontroleerd. Het levert natuurlijk een zeer cynisch scenario op: het zijn de Antwerpenaren die betalen voor de Antwerpse politie, die de Antwerpse armen gaan tegenhouden opdat de rijke suburbanen van die stad zouden kunnen profiteren zonder er één cent voor te betalen. Aangezien dat niet expliciet wordt gemaakt en er zeer gemakkelijk gedachtenallianties en politieke banden tot stand kunnen komen tussen de middenklasse van buiten de stad en de middenklasse van binnen de stad, denken de middenklassers van binnen de stad dat ze de gehele middenklasse representeren, maar ze beschermen eigenlijk enkel de middenklassers van buiten de stad, want die gaan met het geld lopen."

Oikos: De rijkere Antwerpse middenklasse, die in de villa's van Schoten en Brecht woont, stemt nu ook al massaal voor het Vlaams Blok, waarmee duidelijk wordt aangetoond dat het Vlaams Blok een antistedelijke partij is. In een opiniestuk in De Standaard sprak u over de 'rasterstad', waarmee u bedoelde dat het concept van de stad dient uitgebreid te worden naar de suburbane gordel. Is dat een politieke oplossing voor het probleem dat de rijke suburbanen nu niet betalen voor de lasten van de stad?

Kesteloot: "Het is een compromis. Dat begrip 'rasterstad' is ontstaan binnen de discussies van de auteurs van het Witboek stedelijk beleid. Er zijn heel veel spanningen als je begint na te denken over waar Vlaanderen nu naartoe moet met zijn steden. Sociale wetenschappers denken daar absoluut niet hetzelfde over. Een van de fundamentele spanningen die absoluut niet opgelost is in het Witboek, is de spanning tussen een stedelijk beleid dat de positieve kant van de stad probeert uit te bouwen en te ontwikkelen en een stedelijk beleid dat ook een sociaal beleid zou moeten zijn, omdat de stad de grootste concentratie kent van problemen qua achterstelling. De zwakte van de welvaartsstaat en de mazen van het welvaartsnet worden daar zichtbaar. Het stedelijk beleid zal een sociaal beleid moeten zijn, maar in welke richtingen je het Witboek ook leest, dat sociale aspect komt er te weinig in voor. Ik ben wel co-auteur van het Witboek maar een boek schrijven met vijf auteurs leidt altijd tot compromissen.

Een tweede sterke spanning is: wat gaan we doen in de globale wereld? Wat is het pad der stedelijkheid in die globale wereld? Is dat Brussel? Is dat de grootstad? En gaat Brussel Vlaanderen redden? Want als we stedelijkheid nodig hebben, zal het Brussel moeten zijn dat Vlaanderen gaat redden. Ik denk dat er veel te zeggen valt voor die gedachte. Of moeten we een kaart van Europa nemen om vervolgens te constateren dat Vlaanderen één grote stad is?

Precies het zoeken naar iets dat tussen die twee visies lag, heeft de idee van de rasterstad naar boven gebracht. Dat is een concept dat moeilijk uit te leggen is, maar je moet het multiscalair zien. De stedelijkheid is overal aanwezig, zowel in Brussel als in de andere grote steden en ook in kleinere steden. Zelfs de open ruimten in Vlaanderen zijn een spiegelbeeld van wat de stad is en vormen een omgeving die je van tijd tot tijd nodig hebt om je relatie met de stad te kunnen versterken. Dat concept werkt in verschillende lagen en schalen. Het gaat over stedelijkheid, maar iedere Vlaming is in het raster op een of andere manier in relatie gebracht met die stedelijkheid en moet er dan ook verantwoordelijkheid voor dragen. Ik denk dat de rasterstad alleen maar goed zal functioneren als men inziet dat de trekkersrol toch altijd voor de grootstad is weggelegd. Als je dan kijkt naar de praktische voorstellen van het Witboek, dan wil dat niet zeggen dat iedere burgemeester in zijn gemeente de stedelijkheid probeert te realiseren via het uitbouwen van grootse projecten. Er moet netwerkvorming ontstaan. We moeten de stedelijkheid dus ook niet proberen te realiseren via verkaveling. Dat verwijderd juist in plaats van te verenigen. Als het begrip rasterstad verkeerd wordt begrepen, zal er weer te veel gewerkt worden op het niveau van de gemeenten. Maar dat is uiteindelijk ook wel logisch in Vlaanderen: welke instellingen zijn er om te verhinderen dat lokale politici die idee niet misbruiken?"

Collectief belang

Oikos: Enkele maanden geleden was het de week van de ruimtelijke ordening. De Bond Beter Leefmilieu had het regeringsbeleid doorgelicht en kwam tot de conclusie dat de open ruimte nog steeds wordt aangetast en de gebieden voor woonuitbreiding nog steeds worden aangesneden, terwijl er 300.000 tot 800.000 bouwkvavels zijn die niet op de markt komen vanwege speculanten. Hoe ziet u dat probleem van de ruimtelijke ordening?

Kesteloot: "Open ruimte vrijwaren is gebundelder wonen dan we totnogtoe gedaan hebben. Dat is een politiek-economische keuze. Kiezen voor het vrijwaren van de ruimte zou in de jaren zestig en zeventig een keuze geweest zijn voor het afremmen van de economische groei. Precies het opengooien van die ruimte voor het bouwen en voor het suburbaan wonen was een van de dragers van de economische groei. De levensstijl die daarmee samenhang, bracht de mensen in een soort van consumptiespiraal, die afzetmarkten creëerde voor de economische groei dankzij de stijging van de koopkracht. Dat is een keuze: andere landen zijn ook gegroeid, maar zijn compacter gebleven qua woonstijl. Je moet weten dat daar een politiek debat mee gepaard gaat of althans zou moeten gaan. Met andere woorden: open ruimte vrijwaren is geen absoluut principe. Er kan op een bepaald ogenblik een goede reden bestaan om te zeggen dat de openbare ruimte moet worden aangesneden.

Ruimtelijke ordening gaat natuurlijk over de ruimte en de vraag is dan wie er uiteindelijk baas is over die ruimte: de mensen die de plannen uittekenen of de mensen die eigenaar zijn van al die lapjes grond. Die spanning wordt veel te weinig in acht genomen. Je kan bijvoorbeeld stellen dat bouwen alleen mag in die woongebieden waar er voldoende kvavels zijn – dat is de macht van het plan -, maar tegelijkertijd hebben de eigenaars het recht om te zeggen dat er bij hen niemand

komt wonen en dan beginnen de problemen natuurlijk. De beschikbare ruimte wordt beperkt zonder iets aan de vraag te doen: je kunt de ruimte niet opstapelen in de lucht. De vraag is groot, het aanbod klein en dus stijgt de prijs. De eigenaars steken uiteindelijk het geld in hun zakken. Zonder het zeer liberale idee van de absolute vrijheid van grondeigenaars ter discussie te stellen, zal zo'n planning nooit de goede richting uitgaan."

Oikos: Hoe kan de overheid daar dan in tussenkomen?

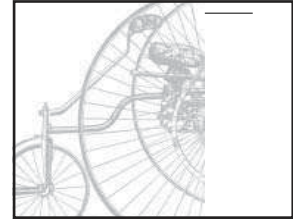
Kesteloot: "Zowel de politieke visie als het juridische apparaat moeten hier al heel lang opboksen tegen een zeer individualistische, liberale ideologie. Dat is nog een gevolg van de industriële revolutie: als we kijken naar omringende landen, dan is het gewicht van de overheid op de woningmarkt veel groter. In Amsterdam zijn 55 procent van de woningen sociale woningen; 25 procent van wat nog overblijft, wordt niet door de eigenaars toegewezen en de prijs wordt ook niet door de eigenaars bepaald, maar wordt bepaald door de gemeente met een systeem van punten en buurttoelagen."

Dat vergt dus een totale ommekeer van de Belgische politieke mentaliteit?

Kesteloot: "Je kan stappen zetten. Dat is inderdaad geen revolutie die van de ene dag op de andere zal gebeuren. De openbare eigendom wordt veel te weinig gemobiliseerd vanuit die optiek. De sociale huisvestingssector is helemaal gedepolitiseerd in kleine huisvestingsmaatschappijen die allemaal in functie van hun eigenbelang werken in plaats van in het collectief belang. De eigendommen van gemeenten, OCMW's, intercommunales,... daar bestaat zelfs geen kadaster van zodat we niet kunnen weten hoeveel procent van de woningmarkt in Antwerpen, Gent, Brussel, Leuven,... in handen is van de overheid. Dat zou als één blok moeten gebruikt worden ten opzichte van de privé-markt. We zouden naar één sociale huisvestingsmaatschappij moeten streven voor de gemeenten. Voor steden als Gent en Antwerpen zou je eventueel nog een aparte maatschappij kunnen voorzien omdat je daar specifieke stadssituaties hebt."

Ici Bruxelles, c'est pas Anvers, c'est pas Paris, c'est pas New York

"Een ander punt waar al wel wat vooruitgang geboekt wordt, is wat we het socialiseren van de privé-huurmarkt zouden kunnen noemen, via sociale verhuurkantoren. Dat zou in de rasterstad verder kunnen worden uitgewerkt. Omwille van de voordelen die eraan verbonden zijn, beslist de verhuurder in al zijn vrijheid wie waar wanneer en aan welke prijs in zijn woning komt, maar tegelijkertijd wordt die beslissingsmacht ook toevertrouwd aan een tussenpersoon die volgens politieke regels werkt en niet voor de markt. De grote voordelen voor de verhuurder zijn zekerheid over het onderhoud van zijn woning, de betaling van het huurgeld en het beschikbaar zijn van de waarborg. Renovatiepremies bezorgen de eigenaar een voordeel, maar in het systeem van de sociale verhuurkantoren vloeit dat voordeel ook terug naar de huurder door de bepaling dat die woning niet alleen minstens gedurende vijf jaar als woning gebruikt moet worden, maar ook door het feit dat de overheid mee beslist wie er mag wonen. Bovendien heb je dan de garanties dat het onderhoud en de betaling verzekerd zijn: zo leg je het junglegehalte van die privé-huurmarkt aan banden."

Oikos: U stond zelf op de Brusselse SP-Aga-lijst in 1999 als onafhankelijke en als “organisch intellectueel”, zoals u het toen noemde. Welke dringende politieke noodzaak dient zich vandaag aan op het vlak van de stedelijkheid?

Kesteloot: “Moeilijke vraag, want we hebben in 1999 nagedacht over Brussel en dat is Antwerpen niet, dat is Gent niet, dat is Leuven niet, dat is Oostende niet. Belangrijk is volgens mij het distantiëringsracisme. Een van de grote problemen voor de toekomst van de steden is dat er drie partijen zijn in de steden: de inwoners van de centrale stad, de middenklasse van binnen de stad en de middenklasse van buiten de stad.

De inwoners van de centrale stad zijn historisch gezien verbonden met het socialisme. Nieuwe inwoners worden sterk gecharmeerd door Groen! en er zijn ook een reeks jongeren die zeer liberaal zijn. Succesvol zijn en winners zijn op de markt kun je ook het beste realiseren in de stad. Van die centrale groep dient gezegd dat hij qua politieke impact zeer zwak staat omdat in de stad de meeste armen wonen en er een grote migratie is.

De tweede groep is dan de middenklasse binnen de grenzen van de stad en de derde groep is de middenklasse buiten de grenzen van de stad. Die laatste middenklassers zijn stadsgebruikers die niet meestemmen over de stad maar feitelijk veel te zeggen hebben over de stad, onder andere via de kanalen van de partijen. Kijk naar Ecolo. Die partij zegt zelf dat ze in Brussel niets kan doen dat de Ecolo-stemmers in Waals-Brabant zou ontstemmen. Binnen de partijen zijn die relaties zeer sterk en die relaties verklaren meestal waarom men vooral ter rechterzijde – de VLD, en ten dele ook de CD&V – in staat is een beleid te voeren dat meer gericht is op de gebruikers van de stad dan op de inwoners van de stad zelf. Ook op gewestelijk, federaal én Europees niveau weegt de stem van die middenklasse zeer zwaar door. Inzien dat die derde groep ook deel uitmaakt van de toekomst van de stad en dat die moet worden betrokken in stedelijke projecten, is belangrijk.

Het komt er eigenlijk op neer dat men vanuit de stadspolitiek voor die drie groepen een ontmoetingsforum creëert waarop die groepen kunnen zeggen wie ze zijn, wat ze van de stad nodig hebben en wat ze van de stad willen maken. Uit dat overleg zou resultaat worden geboekt. Dat betekent fundamenteel twee zaken: de armere groep moet sterker worden gemaakt - haar stem moet worden gehoord - en de derde groep, die de stad momenteel mag ‘plunderen’ zonder er verantwoording voor te dragen, moet er ook bij worden betrokken. Het komt erop neer dat je op een zeer eigenaardige wijze politieke medezeggenschap geeft aan mensen die extraterritoriaal betrokken zijn. Ze gaan iets mogen zeggen over een gebied waarin ze niet wonen. Kiemen van dat genre zien we nu al in kwesties van lokale ruimtelijke ordening, zoals bijvoorbeeld verkeersveranderingen, waar men ook de winkeliers en de bedrijven bij de besprekingen van de op til staande veranderingen betreft.”

[Bio]

Diederik Vandendriessche is redactielid van Oikos